

nobis per evidentiam innotescunt. Absque enim clara perceptione, veritas objectiva tantum, minime vero subjectiva existere potest.

Exinde patet perceptionem claram, seu evidentiam, lato sensu sumptam, ut verum certitudinis criterium admittendum esse. Manifestum est enim illam 1° probari aut negari non posse ob aliam rationem; 2° in mente haberi; 3° per se claram esse, omnibus communem, et alios certitudinis fontes in ipsa finaliter niti; nam si a nobis quærat cur, v. g., testimonium hominum certis conditionibus vestitum sit infallibile, respondebimus ultimo, et omnes pariter responderent, quia hoc est evidens. Ergo.

Hinc 1° criterium istud est infallibile; alioquin tota rueret certitudo et humana ratio subverteretur. Homo nihilominus est errori obnoxius, quia sæpe antequam vero innitatur criterio temere pronuntiat. 2° Criterium istud, per se clarissimum, probari non potest, quemadmodum nulla luce opus est ad videndam lucem meridianam. 3° Evidenti conscientia testimonio percipitur discrimen inter statum vigiliæ et statum somnii: nisi hoc admitteretur, nulla possibilis esset certitudo.

APPENDIX.

DE METHODO DISPUTANDI.

Neminem fugit quantum scholasticæ exercitationes et animorum veluti collisiones acuendis ingeniis limandoque iudicio inserviant; illa enim lacessendi atque respondendi celeritas, dicendi facultatem auget, notiones in nobis quasi sopitas excitat, et mentem non parum iuvat ut eas clare et luculenter exprimat. Sed cavendum est ne, disputationis æstu nimis abrepti, non tam veritatis studio quam victoriae desiderio impellamur; nihil enim a veritatis luce magis nos abducit quam hæc inordinata contentio, quæ velut tempestas huc atque illic nos jactat, et intra propositam quæestionem non sistit.

Ea igitur inter disputandum servanda est moderatio, ut animus sit semper sui compos, cavillationes fugiat, et extra quæestionem nunquam excurrat aut divagetur.

Disputatio sit simplex, brevis, nitida, ordinata et viva, ne cœtus adstantium languescat. Inusitatis barbarisque vocibus non utendum, a futilibus et jocosis rationibus prorsus abstinendum est. Honor, gravitas, decencia ex utraque parte convenienter, servata proportionem, exhibeantur.

Præter has regulas, quæ omnes disputantes, sive aggressores sive defensores, spectant, aliæ sunt speciales breviter exponendæ.

REGULÆ AGGRESSORIS.

Aggressor seu argumentans benevolentiam præsidis cœtus et auditorum sibi conciliet, det ipsis salutem, et solitam disputationis incipiendæ formulam recte calleat, hisque circiter verbis loquatur:

Si prius jusserit clarissimus philosophiæ professor, vel hujus Actus moderator; annuerit vigilantissimus gymnasiarcha aut seminarii superior (si primarius domus disputationi adfuerit); faveritque nobilissima vel percelebris adstantium corona, vel nobilissimus aut clarissimus adstantium cœtus, argumentabor, doctissime respondens, contra unam e thesibus vel propositionibus tuis quæ jacet in articulo... paragrapho... ubi sic legitur.... (Integra legitur propositio ut se habet; deinde contradictoria ejus assignatur, et sic concluditur): Ergo saltem ex hac parte moderanda, reformanda, etc., mihi videtur tua thesis.

Postea conquiescat, aggressor responsionem et rationes defensoris arrectis auribus excipiat, patens instet, urgeat, medium non mutet, quantum materia permittit, rationes in promptu habeat quibus priora confirmet argumenta, solidis responsionibus contentus appareat; videat ne famam cavillatoris sine fine garrientis sibi comparet, disputationem nimis non protrahat; eam absolvendo gratuletur respondentem, ipsum honorifice sa-

lutet, et tunc sedeat, nihil amplius loquens vel obmurmurans.

Si episcopus aut alia persona in magna dignitate constituta cœtui præesset, ipsius benevolentiam ante omnia peteret argumentans, dicens, v. g. : *Si permiserit, vel juserit illustrissimus vel reverendissimus, etc.* (hic qualitas ejus designatur, et cætera ut supra.)

REGULÆ DEFENSORIS.

Defensor seu respondens rationes aggressoris attente audiat, et ubi primum propositio oppugnanda fuit designata, totum repetat argumentum per hanc formulam : *Argumentatur sapientissimus, doctissimus, etc.* (his omnes honorifici tituli argumentantis recensentur) *contra unam e propositionibus nostris quæ jacet articulo...* (designantur articulus et paragraphus, et ipsa propositio integra legitur); *contra quam sic argumentatur sapientissimus, etc.* (propositio argumentantis integra de verbo ad verbum repetitur, v. g. : *Dubium generale Scepticorum admitti potest; ergo nulla existit certitudo*). Deinde repetit in secunda persona : *Sic argumentaris, sapientissime, etc. Dubium generale, etc. Respondeo: Nego antecedens* (hic probationes afferat).

Argumenta de verbo ad verbum, quantum fieri potest, semper referenda sunt et bis repetenda; prima vice nar-rando, et secunda singulas propositiones notando his verbis, *concedo, nego, distinguo, esto, transeat*, prout propositio erit vera, falsa, æquivoca, dubia vel gratuita. Aliquando totum conceditur argumentum, si nempe ad rem non pertineat. Rationem negati afferat defensor, distinctionem evolvat; caveat interim ne adversarius aliud probet quam id quod fuit negatum: tandem responsionem ea propositione absolvat quæ vere sit contradictoria illius propositionis quæ fuit negata, v. g. : *Ergo dubium universale admitti non potest.*

Si major propositio alicujus syllogismi videatur falsa, antequam negetur, quædam licentia postulanda est ab

aggressore; v. g., *pace tua, cum licentia tua, si mihi indulgeas, etc.: Nego majorem.*

Tituli vero honorifici sunt: pro cardinali, *Eminentissimus ac illustrissimus cardinalis*; pro episcopo et archiepiscopo, *Illustrissimus ac reverendissimus metropolitanus, vel archiepiscopus, episcopus, antistes, præsul noster vel Andegavensis, Nannetensis, etc.*; pro vicario generali, *Reverendus illustrissimi episcopi... vicarius generalis*; pro canonico, *Honorabilis insignis Ecclesie... decanus, præcentor, canonicus, etc.*; pro doctore, *Sapientissimus magister noster, sacre facultatis... doctor*; pro superiore et professore, *Vigilantissimus superior, ornatissimus philosophiæ vel theologiæ professor*; pro cæteris, *Doctissimus, etc.*

Si, incepto actu publico, superveniat episcopus, aut vir alter singularis dignitatis, qui cœtui præesse debeat loquens, sive argumentans, sive respondens tacet: omnes surgunt et stant in silentio donec sederit intrans: tunc argumentans resumit argumentum ab initio, vel respondens exponit summatim quæstionem et responsa, dicens: *Recreatus illustrissimi ac reverendissimi episcopi præsentia, argumentum meum iterum conficio, vel responsionem meam resumo. N. sic argumentatur* (hic repetit argumentum), *ego autem sic respondeo...*

FINIS LOGICÆ.